

zich vooral toegelegd had op de palaeopathologie van Egypte. Een ieder, die zich een overzicht wil verschaffen van de oude Egyptische geneeskunde, zij de lezing van het werk van GUIART ten zeerste aanbevelen.

J. G. DE LINT.

Oeuvres de PASTEUR, Tome I et II. MASSON et Cie, Editeurs. Paris. 1922. Prijs resp. 50 frs. en 65 frs.

Ter gelegenheid van het eeuwfeest der geboorte van LOUIS PASTEUR heeft de uitgeverfirma MASSON et Cie den moed gehad zijn verschillende werken, die zeer verspreid zijn in verscheidene wetenschappelijke tijdschriften en archieven en in de handelingen der Académie des sciences en der Académie de médecine, te verzamelen en bij elkaar uit te geven. Tot nog toe waren alleen zijn studies over den wijn, over het bier en over de ziekten der zijderupsen tot boeken vereenigd.

De bekende schoonzoon van PASTEUR, dr. PASTEUR VALLERY-RADOT, heeft thans deze verzameling en rangschikking van al de geschriften van zijn beroemden schoonvader op zich genomen. Zij zullen tezamen niet minder dan zeven kloeke boekdeelen vormen, waarvan thans de eerste twee het licht gezien hebben. De verdeling van alle werken over die zeven deelen zal als volgt zijn: Deel I handelt over de moleculaire dissymmetrie; deel II over de fermentaties en de z.g. generatio spontanea; deel III zal de studies over den wijn en den azijn bevatten; deel IV de ziekten der zijderupsen; deel V de onderzoekingen over bier; deel VI zal bevatten de onderzoekingen over besmettelijke ziekten, over de vaccins en over de voorbehoeding tegen de hondsdolheid; tenslotte zullen in deel VII verschillende wetenschappelijke en letterkundige opstellen vereenigd worden. In elk deel worden de verschillende opstellen geplaatst naar tijdsorde van verschijnen. De oorspronkelijke tekst van PASTEUR wordt geheel gevolgd, maar wordt van een groot aantal noten voorzien. Enkele, niet uitgegeven bladzijden (in handschrift aanwezig) worden in den tekst ingevoegd.

De twee deelen, die thans reeds het licht gezien hebben, geven een goeden indruk van dit werk, zooals het geheel zal worden. Zij zijn in groot octavo formaat, op fraai papier, met flinke duidelijke letter gedrukt. Het eerste deel bevat tegenover het titelblad, een fraai portret van PASTEUR, in zijn laboratorium, een korte inleiding van PASTEUR VALLERY-RADOT en vervolgens PASTEUR's geschriften betrekking hebbend op de dissymmetrie der moleculen en zijn kristallographische werken. Het vormt een boekdeel van 480 bladzijden met talrijke figuren in den tekst. In hoofdzaak vallen deze werken in de jaren tusschen 1847 en 1857; na dien tijd werd hij meer en meer door andere studies in beslag genomen. Hoezeer echter altijd die onderwerpen zijn belangstelling hebben gehouden, bewijst wel het feit, dat hij nog in 1883 een voordracht heeft gehouden voor de chemische vereeniging, waarin hij een samenvat-

ting van zijn werk op kristallographisch gebied heeft gegeven. En in de laatste jaren van zijn leven heeft hij nog den wensch te kennen gegeven om, als hij nog een leven vóór zich had, zijn studies der kristallen opnieuw te beginnen. Uit den aard der zaak bevat echter dit deel niet zooveel belangrijks voor den geneeskundige.

Dit is reeds anders met het tweede deel, dat tot onderwerp heeft zijn onderzoekingen over fermentatie-processen en over de generatio spontanea, die ook voor de geneeskunde van groote waarde zijn geworden. In 1855 begon PASTEUR zijn studie over de fermenten, die eigenlijk weer een logisch uitvloeisel was van zijn voorafgegane onderzoekingen, en in 1857 hield hij zijn eerste voordracht over de melkzuurgisting in de Société de Sciences te Rijssel. Van 1857 tot 1863 volgden verschillende mededeelingen over dit onderwerp elkaar op. Reeds spoedig kwam hij tot het denkbeeld, dat de fermentatie-processen veroorzaakt werden door levende stoffen, georganiseerde fermenten. En noodzakelijk drong zich toen de vraag aan hem op, vanwaar die georganiseerde fermenten kwamen. Zoo kwam hij tot zijn studies over de generatio spontanea, die hij als uitvloeisel van zijn geniale proefnemingen ten eenenmale verwierp. De publicaties over dit onderwerp loopen van 1860 tot 1866. Hierbij treft men o. a. aan zijn beroemde *Mémoire sur les corpuscules organisés qui existent dans l'atmosphère*, bestaande uit negen hoofdstukken, waarin o. a. ook de geheele geschiedenis van het vraagstuk uitvoerig behandeld wordt, en voorts de zeer belangwekkende discussie over dit onderwerp met PONCHET, JOLY en MUSSET.

Van 1866 tot 1870 werd zijn studie der fermenten onderbroken door zijn onderzoekingen over de ziekte der zijderupsen. In 1871 hervatte hij zijn studie over de fermenten en de van zijn hand verschenen geschriften tusschen 1871 en 1879 over deze onderwerpen zijn ook in dit tweede deel opgenomen. Het slot wordt gevormd door een critische studie van een door CLAUDE BERNARD nagelaten werk over de fermentatie, in 1879 verschenen. Dit tweede deel bevat 660 bladzijden ook met talrijke figuren in den tekst.

Ik geloof, dat het uitgeven dezer volledige werken van PASTEUR een goede daad is zoowel van den samensteller als van den uitgever, omdat daardoor het groote werk van PASTEUR veel beter voor ieder toegankelijk is geworden. Wij zien dan ook met verlangen het verschijnen der volgende deelen tegemoet.

P. MUNTENDAM.